

---

## CODUL DE ETICĂ AL MUZEELOR – BAZA PRINCIPALĂ DE FUNCȚIONARE A MUZEULUI CONTEMPORAN

---

Gheorghe Pisica

ICOM, prescurtat din engleză International Council of Museums, este o organizație internațională a muzeelor și a profesioniștilor din domeniul muzeelor. Este creat în 1946, își are sediul la Paris și are statut de organ consultativ pe lângă UNESCO. Pe parcursul existenței sale, ICOM a elaborat mai multe coduri de deontologie profesională. Unul din ele a fost adoptat de către ICOM pe data de 4 noiembrie 1986, la a XV-a Adunare Generală a ICOM de la Buenos Aires (Argentina), atunci el numindu-se „Codul de Etică profesională”. Acesta a fost modificat ulterior de către a XX-a Adunare Generală de la Barcelona (Spania), la 6 iulie 2001 (Opriș 2008, 17), fiind redenumit „Codul de Etică pentru muzee” (denumire pe care o are și în prezent) și revizuit de către a XXI-a Adunare Generală de la Seul (Republica Coreea), la 8 octombrie 2004.

În urma acestor revizuirii avem varianta finală, cea din 2004, apărută la început în limbile engleză, franceză, spaniolă, limbile de lucru ale ICOM-ului. În 2010 este tradus în limba română la Chișinău și publicat în „Protecția juridică a patrimoniului arheologic: Culegere de acte normative și convenții internaționale”.

Codul de Etică pentru muzee al ICOM este structurat în opt capitole, care sunt numite „principii”. Aceste principii reflectă atât activitățile muzeului cât și pe cele ale muzeografului, ele fiind structurate astfel:

1. Muzeele ocrotesc, interpretează și promovează patrimoniul natural și cultural al umanității.
2. Muzeele care dețin colecții le întrețin în siguranță pentru beneficiul societății și dezvoltarea acesteia.
3. Muzeele dețin mărturii fundamentale pentru a pune baza și a transmite cunoștințele.
4. Muzeele asigură prilejuri favorabile pentru aprecierea, conștientizarea și managementul patrimoniului natural și cultural.
5. Muzeele dețin resurse ce asigură posibilități pentru alte servicii și beneficii publice.

6. Muzeele lucrează în strânsă colaborare cu celelalte comunități de la care provin colecțiile lor, precum și cu cele pe care le deservește.

7. Muzeele operează în limite legale.

8. Muzeele funcționează în mod profesional.

Primul principiu, deși are denumirea de „Muzeele ocrotesc, interpretează și promovează patrimoniul natural și cultural al umanității”, totuși nu reflectă denumirea sa, ci mai degrabă regulile generale de organizare și funcționare a muzeelor precum și a personalului. Personalului fiindu-i rezervată o parte din cele trei ale principiului, astfel că avem la dispoziție principalele reguli după care ar trebui să fie ales personalul, dar și responsabilitățile lui. La personal, mai sunt pomeniți și „voluntarii”, cărora li se rezervă un rol important în relația muzeu-comunitate. De fapt, aceasta nu e singura dată când sunt pomeniți voluntarii. În principiul 6, chiar se spune că „muzeul ar trebui să creeze un mediu favorabil pentru sprijinul comunității, să recunoască contribuția acestora și să promoveze relații armonioase dintre comunitate și personalul muzeului” (Codul 2010, 357). În multe țări, patrimoniul cultural nu se găsește obligatoriu în muzee, ci în grija comunităților care l-au creat. Din această cauză, populația trebuie să conștientizeze importanța acestui patrimoniu și a rolului acestuia în păstrarea identității sale culturale (Murgoci, Paulowitz 2008, 5). De asemenea, sunt expuse și principalele reguli privind resursele fizice și financiare de care dispune muzeul. Din această cauză consider că această denumire ar fi fost mai obiectivă, dacă era formulată în felul următor: „Muzeele funcționează în baza resurselor fizice, financiare și umane”.

Al doilea principiu este cu un conținut mai larg, având 26 de articole, împărțite în trei părți, ce cuprind trei aspecte ale colecțiilor: achiziționarea, transferarea și îngrijirea colecțiilor. Toate aceste articole reflectă întocmai denumirea principiului, și ne oferă indicații clare despre cum trebuie îngrijite colecțiile, aceasta cuprinzând documen-

tarea, securitatea, conservarea și restaurarea colecțiilor. De exemplu, potrivit Codului, documentarea colecțiilor „trebuie să includă identificarea și descrierea deplină a fiecărei piese, corelațiile ei, proveniența, condițiile, modul de utilizare și locația în prezent”. Or, aceasta nu e altceva decât completarea fișelor de evidență a pieselor, care permite de a cunoaște starea patrimoniului. Un alt exemplu de protecție a patrimoniului este art. 2.23 al aceluiași principiu: „Conservarea preventivă este un element important al politicii muzeale și al păstrării colecțiilor. Este responsabilitatea esențială a lucrătorilor din muzee de a crea și menține un mediu de protecție pentru colecțiile în grija acestora, fie în depozit, expoziție sau în transportare” (Codul 2010, 351). Din acest articol reiese că patrimoniul se protejează nu numai în cadrul muzeului, dar și în afara lui, inclusiv „în transportare”.

Următorul principiu: „Muzele dețin evidențe primare pentru organizarea și transmiterea cunoștințelor”, ne prezintă regulile în baza cărora se face colectarea și cercetarea. Principalul în acest principiu e art. 3.2 „Disponibilitatea colecțiilor: Muzele au o responsabilitate aparte pentru crearea colecțiilor și întregii informații relevante, ca să fie pe cât de cât posibil accesibile, având în vedere restricțiile care reies din motive de confidențialitate și securitate”. Astfel colecțiile și informația devin publice, oricine putând apela la ele și să le pună în circuitul științific, desigur, în limitele impuse de Cod, dar și de alte legi cu privire la patrimoniul muzeal. Prin intermediul acestui principiu noi aflăm cum că muzeul poate să-și promoveze patrimoniul cu ajutorul cercetărilor, investigațiilor sau al expertizelor efectuate atât în mod singular, cât și în comun cu alte instituții de profil.

Al patrulea capitol sau principiu, așa cum e formulat în Codul de Etică pentru muzee, expune principalele reguli de prezentare a expozițiilor. Reguli pe care orice muzeu trebuie să le respecte, dacă dorește ca vizitatorul să mai revină. Prin urmare, art. 4.2 „Interpretarea expozițiilor. Muzele trebuie să se asigure că informația ce o expun în prezentări și expoziții este bine întemeiată, precisă și acordă atenție grupurilor reprezentate și convingerilor acestora”, reflectă anume această condiție. Sau art. 4.3 „Expoziția materialelor sensibile”, care la fel reflectă această condiție, însă el atinge și o latură sensibilă, cea a materialelor cu

semnificație sacră. Astfel că aceste materiale, potrivit Codului, trebuie prezentate cu mult tact și respect, iar în caz de necesitate, chiar să le scoată la cererea comunităților respective, aceasta demonstrând caracterul flexibil al politicii pe care trebuie să o ducă muzeul. Acest articol de fapt se referă și la relația muzeului cu comunitatea, care ar putea fi ca o parte componentă a principiului al șaselea la partea „Respectul pentru comunitățile deservite”.

Un alt principiu, e și al 5-lea principiu, „Muzele dețin resurse ce asigură posibilități pentru alte servicii și beneficii publice”, care, deși conține doar două articole, este foarte important, deoarece în ele se sugerează identificarea și evaluarea patrimoniului ca metode de protecție a patrimoniului pentru ca el să nu fie achiziționat ilegal sau înstrăinat. Metode care sunt foarte utile mai ales în cazul în care se propun astfel de obiecte spre achiziție muzeului. Aceste articole s-ar putea de adăugat și la legislația noastră, care este de abia la început de formare.

Principiul 6 este împărțit în două: „Originea colecțiilor” și „Respectul pentru comunitățile deservite”. Denumirea de „Originea colecțiilor” nu reflectă esența articolelor, care, de fapt, ne indică cum să restituim bunurile străine sau ilegale ajunse în țară, și care au ajuns în proprietatea muzeului. Din această cauză consider că această parte s-ar putea denumi: „Repatrierea colecțiilor străine”. Totuși, aceste repatrieri se fac pe baza colaborării cu comunități atât din țară cât și din străinătate. Chiar primul articol, 6.1 „Cooperarea”, ne vorbește despre aceasta, în special despre colaborarea cu muzeele din țările care și-au pierdut o parte importantă a patrimoniului sau au avut de suferit în urma conflictelor armate. A doua parte a acestui principiu este una foarte importantă prin faptul că stabilește ca între muzeu și comunitatea contemporană să fie „respectul pentru demnitatea umană, pentru tradițiile și culturile care utilizează acest tip de materiale. Astfel de colecții ar trebui folosite pentru a promova prosperitatea, dezvoltarea socială, toleranța și respectul prin susținerea expresiilor multisociale, multiculturale și multilinguale” (Codul 2010, 357). Acest articol este unul necesar societății contemporane, inclusiv pentru Republica Moldova, în condițiile în care dorim să ne integrăm în Uniunea Europeană, dar și pentru promovarea multiculturalismului și multinaționalității ca politică de stat în Republica Moldova.

Prin urmare, muzeul trebuie să devină un centru de educație a conștiinței naționale, dar și locale, trebuie să fie strâns legat de subiectul identității naționale, trebuie să demonstreze tradițiile etno-culturale locale (Ploșniță 1998, 151). Un alt articol în reglementarea relației muzeu-comunitate este și art. 6.6 „Finanțarea activităților comunitare”, care spune că interesele comunităților nu trebuie să fie compromise atunci când se caută finanțarea activităților care implică aceste comunități. Acest articol de fapt se referă și la primul principiu, la partea „Resursele financiare”. Deși comunitățile sunt foarte diferite, avem comunități religioase, prietenii muzeelor sau diferite instituții publice, ele totuși au un singur scop, acela de a colabora cu muzeul. Comunitățile colaborează cu muzeul în baza respectării principiului de a nu compromite interesele partenerului, precum și a altor principii, ca: respectul, toleranța sau bunul-simț. Rolul principal și de inițiativă ar trebui să aparțină muzeului, căci el are resursele necesare, dacă nu financiare, atunci umane și culturale, de atragere a comunităților pentru colaborare dar și pentru promovarea patrimoniului.

Principiul 7 sugerează muzeelor „să se conformeze în totalitate legislației internaționale, regionale, naționale și locale” (Codul 2010, 357), dar și obligațiilor din convenții. În acest sens sunt enumerate șapte Convenții internaționale pe care muzeele sunt obligate să le recunoască.

Ultimul principiu, al 8-lea, „Muzeele funcționează în mod profesional”, prezintă normele etice pe care trebuie să le respecte muzeografi, dar și alți lucrători din domeniul muzeal. Acest principiu este împărțit în două segmente: „Comportamentul profesional” și „Conflictele de interese”.

Un articol foarte important este chiar primul, 8.1 „Familiarizarea cu legislația relevantă”, care prevede ca fiecare angajat al muzeului să cunoască atât legislația internațională, națională și locală, cât și condițiile angajării lor. Dacă acest articol ar fi cunoscut de toți și aplicat, atunci în muzee nu ar mai exista conflicte și astfel ar fi o bună colaborare atât între angajații unui muzeu, cât și cu cei străini. Rezultatul acestei colaborări ar fi organizarea unor expoziții de calitate, cu inteligență, și agreabile ceea ce ar demonstra un comportament cu adevărat profesional.

Parcurgând Codul de Etică pentru muzee al ICOM putem observa că acest cod de legi nu se referă doar la muzeograf, ci și la instituția muzeală, căci unul fără altul nu pot exista, iar Codul îi unește pe ambii într-un tot întreg. El este important prin faptul că Codul de Etică pentru muzee al ICOM este un sumum de principii și standarde etice de exercitare a profesiei de muzeograf, de funcționare a muzeului, dar și a relației cu publicul.

Codul oferă o bază serioasă pentru luarea de atitudine față de rolul și locul muzeului ca instituție ce păstrează, conservează și valorifică patrimoniul cultural material și imaterial. În acest sens un rol important se acordă muzeografului, care prin asumarea unor răspunderi, trebuie să fie primul care pune problema protecției patrimoniului. Pe lângă valoarea sa normativă, codul are și o semnificație deosebită în ceea ce privește structurarea unei norme de conduită profesională. Însă aceasta nu ar trebui să fie limita, ci fiecare țară membră a ICOM (inclusiv Republica Moldova) să-l îmbogățească prin crearea propriului Cod de Etică pentru muzee.

## Bibliografie

- Codul 2010:** Codul de etică pentru muzee al ICOM. In: Protecția juridică a patrimoniului arheologic: Culegere de acte normative și convenții internaționale (Chișinău 2010), 345-360.
- Murgoci, Paulowitz 2008:** M. Murgoci, B. Paulowitz, Protecția bunurilor culturale mobile. Organisme internaționale. Scurtă prezentare. In: Revista Muzeelor 1, 2008, 5-9.
- Opriș 2008:** I. Opriș, Provocarea noilor muzeografii (Brăila 2008).
- Ploșniță 1998:** El. Ploșniță, Muzeul basarabean în fluxul istoriei (Chișinău 1998).

## Code of ethics of museums – main operating base of contemporary museum

### Abstract

The new Code of Ethics developed by ICOM is valid for museum institutions worldwide. This article is an analysis of the structure of the Code, the main items on the museum's role in preserving, interpreting and promoting cultural and natural heritage, the museum's relations with the community from which the role of museums and

museum collections in contemporary society. Code by its title refers not only to the museum, but everything that touches the museum institution. It also can serve as a good guide to improve our legislation museum, or create your own Code of Ethics for Museums of the Republic of Moldova.

### **Этический кодекс музеев – главной оперативной базы современного музея**

#### *Резюме*

Новый Кодекс этики разработан ICOM и действителен для музейных учреждений во всем мире. Данная статья анализирует структуру кодекса, основные пункты которого посвящены роли музеев в сохранении, интерпретации и поощрении культурного и природного наследие, а также отражают взаимосвязь музеев с современным обществом. Новый кодекс, судя по его названию, относится не только к музею, но и ко всему, что соприкасается с музееведением. Он может служить хорошим ориентиром для улучшения нашего музейного законодательства и способствовать созданию Кодекса этики для музеев Республики Молдова.

31.01.2011

*Gheorghe Pisica*, Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei, str. 31 august, 121-A, MD-2012 Chișinău, Republica Moldova, e-mail: pisica\_g@rambler.ru